

CZU 343.7

DELIMITAREA ÎNȘELĂCIUNII ȘI ABUZULUI DE ÎNCREDERE ÎN COMPONENTELE DE INFRAȚIUNI CONTRA PATRIMONIULUI

Alexandru PARENIUC,

doctor în dept, conferențiar universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

Liliana LUCAS,

doctorandă, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

În articol sunt cercetate problemele delimitării înșelăciunii și abuzului de încredere în cadrul comiterii infracțiunilor prevăzute de art. 190 și 196 CP RM, precum și unele probleme de calificare care apar în aceste situații. În temeiul investigației efectuate sunt expuse propuneri concrete de îmbunătățire a textului legii penale referitoare la răspunderea pentru escrocherie și cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere, precum și a practicii aplicării ei.

Cuvinte cheie: *infracțiuni contra patrimoniului, sustragere, escrocherie, cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere, metoda de comitere a infracțiunii.*

There were considered the problems of differentiation of deception and abuse of confidence under committing of crimes fixed by Articles 190 and 196 of Criminal Code of the RM and some problems of such crimes qualification occurring in these situations as well. On the basis of carried out research, there were made special suggestions on improving of criminal law reduction on responsibility for fraud and infliction of property harm by means of fraud and abuse of confidence and practices of its application

Keywords: *crime against property, larceny, fraud, infliction of property harm by means of fraud and abuse of confidence, deception, abuse of confidence, way of crime committing.*

Introducere. Analiza tendințelor moderne ale dinamicii infracțiunilor patrimoniale comise prin intermediul înșelăciunii și abuzului de încredere demonstrează că în noile condiții social-economice a sporit brusc numărul contractelor civile în cadrul cărora una dintre părți prin intermediul înșelăciunii sau abuzului de încredere însușește ilegal bunurile străine (ori obține alte foloase cu caracter material). În asemenea situații deseori apar probleme referitoare la încadrarea juridică a acestor fapte, precum și referitoare la delimitarea componentelor respective de alte încălcări de drept. Menționăm, că astfel de fapte, de cele mai dese ori, nu sunt apreciate drept infracțiuni, ci ca delikte civile. Încadrarea juridică incorectă ale acestor fapte este condiționată și de dificultățile delimitării infracțiunilor respective contra patrimoniului, anume după metodele de comitere: înșelăciunea și abuzul de încredere. Faptul dat este specific primordial pentru componentele de infracțiune pre-

văzute la articolele 190 („Escrocheria”) și 196 CP RM („Cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere”). La respectivele infracțiuni coincid multe trăsături obiective și subiective, ceea ce deseori condiționează în practică erori de încadrare juridică.

Metode și materiale aplicate. În limitele de studiu al acestui articol, în calitate de metodă de cercetare principală a fost utilizată metoda comparativă de studiere a infracțiunilor patrimoniale comise prin intermediul înșelăciunii sau abuzului de încredere. În afară de metoda comparativă au mai fost utilizate o serie de metode cum ar fi: metoda analizei logice, interpretării logice, clasificării etc.

Conținut de bază. Delimitarea infracțiunilor prevăzute la articolele 190 („Escrocheria”) și 196 CP RM („Cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere”) [3] se efectuează primordial după caracterul faptei și al consecințelor prejudiciabile.

În primul rând, nu constitu-

ie escrocherie cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere în lipsa semnelor sustragerii (art. 196 CP RM). Astfel, în ultimul caz lipsesc (total sau parțial) semnele obligatorii ale escrocheriei, precum însușirea ilegală și gratuită în folosul său ori al terțelor persoane a bunurilor străine comisă cu scop de acaparare. Respectiv, în fapta comisă de către persoană sunt prezente semnele infracțiunii incriminate la art. 196 CP RM, dacă proprietarului sau posesorului i-a fost real cauzată o daună materială în forma venitului ratat, adică victima nu obține venitul pe care l-ar fi realizat în condiții normale, dacă față de ea nu s-ar fi comis infracțiunea.

Autorii Brînză S. și Stati V. consideră că „sub aspectul laturii obiective, distincția principală dintre infracțiunile specificate la art. 196 CP RM și infracțiunile prevăzute la art. 190 CP RM constă în mecanismul de cauzare a daunelor materiale: în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 190 CP RM, masa

patrimonială a victimei este diminuată în aceeași proporție în care sporește masa patrimonială a făptuitorului; în cazul infracțiunilor specificate la art. 196 CP RM, masa patrimonială a victimei nu sporește în proporția pe care o exprimă eschivarea făptuitorului de a-și executa obligațiile pecuniare față de victimă; sau masa patrimonială a victimei este diminuată, fără însă a spori masa patrimonială a făptuitorului” [2, p. 948].

Spre deosebire de alte forme ale sustragerii incriminate la cap. VI al Părții Speciale a CP RM, escrocheria se comite prin înșelăciune sau abuz de încredere, sub influența cărora proprietarul sau alt posesor transmite benevol bunul sau dreptul asupra bunului altor persoane.

În dispozițiile articolelor 190 și 196 CP RM între înșelăciune și abuzul de încredere se folosește conjuncția „sau”, adică înșelăciunea și abuzul de încredere sunt indicate în calitate de metode independente de comitere ale acestor infracțiuni, fapt care trebuie luat în considerație la calificarea lor.

Autorii Brînza S. și Stati V. consideră că „prin „înșelăciune” se înțelege după caz: 1) dezinformarea conștientă a victimei, care constă în prezentarea vădit falsă a realității (înșelăciunea activă); 2) trecerea sub tăcere a realității, când sunt ascunse faptele și circumstanțele care trebuie comunicate în cazul săvârșirii cu bună-credință și în conformitate cu legea tranzacției patrimoniale (înșelăciunea pasivă)” [2, p. 908].

Problema coraportului dintre înșelăciune și abuz de încredere în componentele analizate trezește multiple discuții în doctrina penală.

Unii autori, bazându-se pe dispozițiile legale, exprimă punctul de vedere în conformitate cu care înșelăciunea și abuzul de încredere constituie metode independente de comitere ale infracțiunilor cercetate.

Astfel, Autorii Brînza S. și Stati V. consideră că „în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 190 CP RM, abuzul de încredere nu poate fi privit ca modalitate a înșelăciunii” [2, p. 912].

În opinia lui Mihailov K.V. „abuzul de încredere reprezintă o metodă independentă de comitere a infracțiunilor contra patrimoniului și nu constituie o varietate a înșelăciunii” [7, p. 10].

Stepanov Iu. I. la fel consideră că „abuzul de încredere reprezintă o metodă deosebită și independentă de comitere a infracțiunii, în cadrul căreia înșelăciunea apare doar în calitate de element al comunicării sociale dintre vinovat și victimă. Pentru înșelăciune, obiectiv sunt necesare relații speciale de încredere, adică convingerea în onestitatea, sinceritatea, decența cuiva și relația întemeiată pe această convingere. Săvârșind infracțiunea prin intermediul abuzului de încredere sub aspect subiectiv persoana conștient utilizează în dauna victimei drepturile și posibilitățile apărute în temeiul relației de încredere” [9, p. 94-95].

Un alt grup de autori consideră că abuzul de încredere este, completamente, cuprins de noțiunea de înșelăciune.

Astfel, Profesorul Borodac A.V. consideră că „abuzul de încredere, fiind de fapt o varietate specifică a înșelăciunii, constă în faptul că infractorul până la primirea averii sau a dreptului asupra acesteia, folosind unele relații de serviciu sau contractuale, fie chiar o năivă încredere a victimei, își asumă obligațiuni patrimoniale care apar drept condiție pentru ca victima să-i cedeze averea pe cale legală” [1, p. 199-200].

Opinia dată este împărțită și de către autorul rus Malîșeva Iu.Iu.: „abuzul de încredere nu este altceva decât o varietate a înșelăciunii. Din aceste considerente indicarea asupra unei astfel de metode de comitere a escrocheriei în Codul

penal al Federației Ruse, precum abuzul de încredere este de prisos” [6, p. 9].

O poziție similară este susținută și de către profesorul Șhagapsoev Z.L. În opinia sa „abuzul de încredere conține în sine înșelăciunea, care poate fi numită „înșelare a încrederii”. Vinovatul, profitând de relațiile de încredere formate, induce victima în eroare referitor la atitudinea sa reală față de el și referitor la intențiile criminale apărute. Precum vedem, aici se îmbină două aspecte ale înșelăciunii” [11, p. 100]. Corespunzător abuzul de încredere este determinat de către el „ca înșelare a încrederii și înșelare cu privire la viitoarele sale intenții”.

O opinie analogică este exprimată și de către profesorul Borzenkov G.N. Dlui admite că delimitarea înșelăciunii și abuzului de încredere poate fi realizată și în limitele legislației în vigoare. În opinia sa „o soluție mai radicală în scopul unei concretizări mai vaste ale semnelor infracțiunilor contra patrimoniului și lărgirii posibilităților protecției juridice a proprietății și ale drepturilor patrimoniale ar fi: refuzul de a indica în textul normei referitoare la escrocherie asupra abuzului de încredere în calitate de metodă formativă a sustragerii; prevederea unei componente speciale referitoare la abuzul de încredere în procesul gestionării bunurilor străine” [4, p. 7]. Acest specialist menționează că abuzul de încredere în calitate de modalitate deosebită a escrocheriei nu este posibil în lipsa înșelăciunii, iar înșelăciunea în orice caz joacă rolul determinativ în procesul calificării infracțiunii.

Analiza opiniilor menționate demonstrează că înșelăciunea și abuzul de încredere posedă multiple trăsături comune, ceea ce permite să le identificăm în doctrina penală.

Pe de o parte infractorul tinde mai întâi să cucerească încrederea

persoanei alese în calitate de victimă. Dacă victima oferă încredere vinovatului, atunci și înșelăciunea din partea lui arată concomitent și ca abuz de încredere.

Pe de altă parte infractorul poate recurge la înșelăciune pentru a câștiga încrederea victimei, ca mai târziu să facă abuz de ea [5, p. 327]. Naumov A.V. în legătură cu faptul dat consideră că „în cadrul escrocheriei abuzul de încredere constituie o varietate a înșelăciunii” [8, p. 287].

În opinia noastră, însă, pentru identificarea noțiunilor de înșelăciune și abuz de încredere, precum și pentru excluderea în această bază din dispoziția art. 190 CP RM a unei astfel de metode de comitere a sustragerii ca abuzul de încredere, nu sunt temeiuri. În procesul comiterii escrocheriei abuzul de încredere poate fi legat de înșelăciune, însă, înșelăciunea în acest caz apare mai degrabă nu în calitate de metodă de comitere a acțiunilor criminale, ci în calitate de rezultat al lor în raport cu intențiile vinovatului.

În componentele de infracțiune cercetate abuzul de încredere în calitate de metodă de comitere a lor este considerat drept utilizare pentru însușirea patrimoniului a unor împuterniciri speciale ale vinovatului sau a relațiilor de încredere cu persoana în administrarea sau sub paza căreia se află bunurile [10, p. 123].

Înșelăciunea în intenții prezentă în asemenea cazuri (de exemplu, de a presta anumite servicii) nu condiționează acapararea bunurilor străine și de aceea nu se află în legătură cauzală cu urmările prejudiciabile. Vinovatul pentru a acapara bunurile utilizează relațiile de încredere stabilite între el și victimă, care se exprimă în asumarea de către persoană a anumitor obligații în lipsă vădită de intenții pentru a le realiza. În acest context, este urmărit scopul de a însuși patrimoniul străin, care se atinge nu

prin „înșelare în intenții”, ci prin utilizarea contra unor obligații ale victimei, legate de transmiterea patrimoniului (în avans, ca împrumut etc.)

În acest context este necesar de avut în vedere faptul că în raport cu înșelăciunea, abuzul de încredere apare mult mai rar în calitate de metodă independentă de comitere a infracțiunii, iar, de cele mai dese ori, el este îmbinat cu înșelăciunea, de exemplu în cadrul unor forme complicate ale escrocheriilor financiare.

Concluzii. Astfel, latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute de articolele 190 și 196 CP RM conține două metode alternative de comitere a infracțiunii: prin intermediul înșelăciunii sau prin intermediul abuzului de încredere. Ultima metodă este independentă, însă, în procesul comiterii infracțiunii, abuzul de încredere poate fi îmbinat cu înșelăciunea. Ținând cont de faptul că abuzul de încredere constituie o metodă independentă de comitere a infracțiunii, în cadrul respectivelor componente de infracțiune, el nu este un semn facultativ, ci constituie o trăsătură de bază, adică posedă valoarea unei condiții obligatorii a răspunderii penale.

Bibliografie

1. Borodac A. Manual de drept penal: Partea specială. Chișinău, 2004.
2. Brînza S., Stati V. Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. I. Chișinău, 2015.
3. Codul penal al Republicii Moldova, Legea nr. 985 din 18.04.2002 // Monitorul Oficial Nr. 72-74 din 14.04.2009;
4. Борзенков Г.Н. Разграничение обмана и злоупотребления доверием // Уголовное право. 2008. № 5.
5. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / Отв. Ред. В.И. Радченко. М., 2000.
6. Мальшева Ю.Ю. Ответственность за преступления в сфере экономики, совершаемые путем обмана, по уголовному праву России:

Дис. ... канд. юрид. наук. – Казань, 2004.

7. Михайлов К.В. Злоупотребление доверием как признак преступлений против собственности (уголовно-правовые и криминологические аспекты): Дисс. ... канд. юрид. наук. – Челябинск, 2000.

8. Наумов А.В. Российское уголовное право. Курс лекций: в 3 т. Т. 2. Особенная часть. 4-е изд. Перераб. и доп. М.: Волтерс Клувер, 2010.

9. Степанов Ю.И. Уголовно-правовая характеристика обмана как признака преступлений в сфере экономики: Дис. ... канд. юрид. наук. – СПб., 2001.

10. Уголовное право России. Особенная часть: Учебник / Под ред. А.И. Рапога. М., 1998.

11. Шагапсов З.Л. Проблемы квалификации преступлений против собственности, совершаемых путем обмана или злоупотребления доверием // Общество и право. – Краснодар: Изд-во Краснодар. ун-та МВД России, 2009, № 3 (25).

INFORMAȚII DESPRE AUTOR:
Alexandru PARENIUC,
doctor în drept,
conf. universitar,
email: alex_pareniuc@mail.ru.

Liliana LUCAS,
doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM,
tel.: 068583979.

INFORMATIONS SUR
L'AUTEUR:
Alexandru PARENIUC,
docteur en droit,
professeur associé,
email: alex_pareniuc@mail.ru.

Liliana LUCAS,
doctorant, Académie „Ștefan cel Mare”, du Ministère de l'Intérieur de la République Moldova,
tél: 068583979.